

1955

Václav Černý

Staročeský Mastickář

Došlo 11. prosince 1954

Diskuse o práci se konala na schůzi VIII. sekce Československé akademie věd
25. února 1955

SLOVO ÚVODEM

Tato práce vznikla jako přirozený dodatek mé „Staročeské milostné lyriky“, vyšlé r. 1948, a jako výsledek mého dalšího zkoumání úlohy lidových žakotů v staré české literatuře, kde je tato úloha stejně nepopíratelná a zřejmá jako v kterémkoliv písemnictví cizím, ve kterém ji věda již dávno uznala a studuje. Šíře pojato, je hlavním tématem mé práce přesvědčení o *světském a lidovém* původu středověkého světského divadla: světské středověké divadlo, namnoze velmi bujné a rozpustilé, bývalo a někdy dosud bývá tvrději odvozováno z dramatu liturgického. Vypadá to tak, jako by chtěli, aby se lid smál dřív v chrámu než na ulici, aby veselost vznikala teprv v kostele a fraškovité se musilo — a mohlo! — rodit z posvátného: dramatická komika potřebovala by z nepochopitelných důvodů berliček svatosti, měla-li se ze své neuvěřitelné církevní kolébky v chrámu dostat ven, na náměstí a mezi lid. Pravdě zřejmě odpovídá opak: lidé se smáli dřív na ulici než před oltářem, nepotřebovali náboženských ceremonií, aby se oddávali projevům životní veselosti, ba více se případně pohledem na vlastní fraškovitá zpodobení určitých společenských typů; a teprve z ulice, svého přirozeného, ba rodného prostředí, mohla se lidová veselost vyloučiti naopak třeba i ke kostelu a do něho! Moje práce obsahuje čtyři thesisi o světském původu a původní samostatnosti staročeské frašky o mastickářovi, jež byla teprv později, z vnější a uněle přistavena k vážné hře nábo-

Redakční rada

Člen korespondent ČSAV Silvestr Prát, předseda redakční rady, akademik Bohumil Pytlík, člen korespondent ČSAV Václav Husa, akademik Radim Kettner, akademik Rudolf Lukoš, akademik Jan Rypka, člen korespondent ČSAV Josef Sekanina, člen korespondent ČSAV Václav Tesar, člen korespondent ČSAV Václav Vančec. Redaktor Ladislav Khás

DIABELENI
USTAV
KNIHOVANA
BAR
KHA

418/57

ženské či vpravena do ní; thesi o jejím původu žakéřském, tohoto původu jsou totiž mastičkářské scény středověké vždy a všude. Skrze žakře uvádím však do procesu vzniku a rozvoje středověkého světského divadla nejenom tvůrčí živel laický, nýbrž i živel *lidový* v nejvlastnějším slova smyslu. Abych na příkladech ukázal, jakým způsobem se žakéřská tvorba vměšťovala do společenského i literárního rámce středověku, jak žakéři navazovali na skladby „vyšších“ stylů, přidávám o tom stručný exkurs ve zvláštní kapitole. Třetí thesi je nezávislost staročeské frašky na německých předlohách či přesněji, důkaz, že otázka priority vzniku toho či onoho Mastičkáře nemá smyslu. These čtvrtá týká se doby vzniku původní žakéřské hry o mastičkáři. Dostane-li se mé práci jen poloviny souhlasu, s nímž se setkala u nás i v cizině moje kniha o staročeské lyrice, budu se domnívat, že splnila svoje poslání.

Autor

TEXT

Úvodem podáváme text staročeského „Mastičkáře“ dnešním pravopisem*:

M A S T I Č K Á Ř M U S E J N Í

Rubín (příběhne):

1 Sed¹⁾, mistře, seď, jáz k tobě běžú!
Snad sě tobě dobrě hoziú.

1*

Mastičkář:

5 Víťaj, milý Idonechu!
Dávě²⁾ liudem dosti smiechu.
Pověz mi, kak ti pravé jmě dějú,
ať s tobú cěle sděju³⁾.

Rubín:

Mistře, jsem ti dvorný holomek⁴⁾,
dějúť mi Rubín z Benátek.

Mastičkář:

10 Pověz mi to, Rubíne,
co chceš vzieti ote mne?

Rubín:

Mistře, od tebe chcu vzieti hirnee kysělicě
a k tomu tři nové lízicě.
Móž-li mi to od tebe přijíti,
chcu jáz ovšem tvój rád býti.

Mastičkář:

15 Rubíne, to ti vše jáz rád dám,
co jsi potřěboval⁵⁾ sám.
Jedno na to vždy ptaj
a těch miest pýtaj,
kde byehom mohli svůj krám vyklásti
a své masti draho prodati.

20 *Rubín*:

Mistře, hin⁶⁾ jsú miesta sdravá
a v nich jest krásná úprava.

1) *Seď* — hle 2) *Dávě*, dual — dáme 3) *Sězi* — vyříditi, učinit 4) *Holomek* — pův. holobradý mladý člověk; sluha 5) *Potřěbovatí* — vyžádati, žádati 6) *Hin* — tuu

*) Redakce staročeského textu provedl dr. František Svejkovský, přehlédl univ. prof. dr. František Ryšánek.

Tu rač své sedenie jmieta
a své drahé masti vynietí.
Mistře, vstúpe na túto stolicu,
posadíž k sobe svú ženu holicu. — Siliete⁷⁾!

(Potom zpívajú s Pustrpalkem píseň):

„Sed, vem prišiel mistr Ipokras
de gratia divinal

Nemtef horšieho v tento čas
in arte medicina.

Komu která nemoc škodí
a chtël by rád živ býti,
on jeho chce usdraviti,
žeť musí duše zbýti.“

(Pak říká):

Poslúchajte, dobrí ľudie,
mnoho vám radosti príbude,
těch novín, jež vám povědě⁸⁾,
jež velmi užitečné vědě.

A vy, baby, své šeptanie
puste i vše klevetanie,
v čas ti milčeti neškodí.

Poslúchajtež, dobrě vem hodí!
Přišel je host ovšem slavný,
lékař múdry, chytřý, dávný⁹⁾,
vám bohdá na vši útěchu.

Nenieť nic podobno k smiechu!
Což praviu, věřte mi jistě,
jakžto rožc(ě) na siej tistě!¹⁰⁾

Ni v Čechách, ni u Moravě,
jakžto učení mistři pravie,
ni v Rakúsiech, ni v Uhřiech,
ni u Bavořiech ani v Rusiech,
ni u Polaniech, ni v Korutaniech,
právěť vešde¹¹⁾ jeho jmě světie,
krátce říkáce, po všem světě,
nikdiež jemu nenie rovně,
kromě žeť pirdí neskravně.

I jmnáť také drahé masti,
jožeť jest přinesl z daleké vlasti,

60

jimiž nemoci všeliké,
rány kakož koli veliké
zaočli bez pomeškánie.

Bóh jeho poraz, ktož jho¹²⁾ hanie!

Ktož je boden nebo séčen
neb snad palicemi mččen¹³⁾,

neb snad jmá-li v svém ušě zpary¹⁴⁾,
přide-li k mému mistři s dary,
mój mistr jeho tak naučí:

pomaže sě, jako pes vskučí
a potom sě náhle vzpruči¹⁵⁾.

A vy, páni, chcete-li dobři býti,
móžete jej kyji býti. — Siliete!

(Domluviv, vběhne mezi lidi.)

Mastičkář:

Rubíne! Rubíne!

(Rubín neodpovídá.)

Mastičkář:

Rubíne, vo pistu?

Rubín:

Sed, mistře, dirži za řit tistu.

Mastičkář:

Rubíne, vo pistu kvest¹⁶⁾?

Rubín:

Sed, mistře, chlupatú tistu za pezď¹⁷⁾.

Mastičkář:

Rubíne! Rubíne!

Rubín:

Co kážeš, mistře Severíne?

Mastičkář:

80 Milý Rubíne, kde sě tak dlúho tkáš¹⁸⁾,
že o svém mistřě ničse¹⁹⁾ netbáš?

Rubín:

Mistře, v ónomno biech počal ljudi léčiti,
tu mi počěchu staré báby pod nos pzdieti²⁰⁾. —
Mistře, v ónomno kútě biech,

25

30

35

40

45

50

55

¹¹⁾ Jho — jeho, ho ¹²⁾ Mččen od mččiti — zbit ¹³⁾ Zpara — zhnět (hnišavý) ¹⁴⁾ Vpary-
čiti sě — zkroutiti se ¹⁵⁾ Wo bíst du geveesen? ¹⁶⁾ Pezd — zadnice (srv. pozn. 20 a 36)
¹⁷⁾ Tikáti sě — toulati se ¹⁸⁾ Ničse — nic ¹⁹⁾ Pzdieti — brzdít (srv. poz. 17 a 34)

⁷⁾ Siliete, lat. ... mltito ⁸⁾ Povědě, vědě — povím, vím ⁹⁾ Dávný — a dlouhou praxí, zku-
šený ¹⁰⁾ Rožc na stěj tistě — ružky (t. j. prvy) na této toně (t. j. bóhně) ¹¹⁾ Vešde — všude

tu mi se sta dvorný²¹⁾ smiech,
rozdedřechu mi s puškami²²⁾ mých.
Potom sem k tobě běžeti uchvátíl,
abych po tobě vešken ľud obrátíl. — Silete!

Mastičkář (volá dvakrát):

Rubíne!

(Rubín neodpovídá. Mastičkář volá po druhé. Rubín odpoví jako dříve. Mastičkář volá po třetí):

Rubíne!

(Rubín přicházejí mluví jako dříve.)

Mastičkář:

Milý Rubíne! (Jako dříve.)

Rubín:

Milý mistře, ty všdy na mě křikáš
i svým hněvem na mě kdykáš!
U velikém se mistrovství znáš,
však proto i hovna juž nejmás.

Mastičkář:

Toť je ot starých slýcháno
i u písmě také jest to psáno:
Ač²³⁾ co s bláznem kdy ulovíš,
ale nerovně s ním rozdělíš.

Rubín:

Tak se musí všdy státi,
<žet> se zlob²⁴⁾ zlobí <ob>rátí
a dobrě dobrým se oplátí,
ktož zle myslí, ten všdy ztratí.

Mastičkář:

Rubíne, pustvě²⁵⁾ tento hněv na stranu!
Hovějž lépe svému pánu!
Budevě²⁶⁾ v ten čas bohata,
mine najú²⁷⁾ všě zlá ztráta.

Rubín:

Takož, milý mistře, tako,
tihněvě oba za jednako²⁸⁾!
Vše po najú²⁹⁾ vólú bude,
potom náma dáběl shude³⁰⁾. — Silete!

²¹⁾ Dvorný — pěkny

²²⁾ Puška — nádobka na lóky

²³⁾ Ač — jestiže

²⁴⁾ Zlob — zlost,

²⁵⁾ Pustvě — pustěno (imperativ duálu)

²⁶⁾ Budevě — budeme (dual; tvary

²⁷⁾ Najú — nás (2. páč duálu)

²⁸⁾ Těhněme

²⁹⁾ Najú — nás (2. páč duálu)

³⁰⁾ Shude — zahrúti

Mastičkář (volá třikrát):

Rubíne!

Rubín (dvakrát neodpoví. Přichází na třetí zavolání):
Co kážeš, mistře Sovereine?

Mastičkář:

Rubíne, rozprostři mój krám,
ať se jáz sde ľudem znáti dám!

Rubín:

Prav to každý juž vás druh k druhu,
že ke všelikému neduhu
i ke všelikéj nemoci
mého mistra masti mohú spomoci.
Ktož jám která nárchu v nozě,
od tohoť jám mléko kozie.
A ktož jám zimnici v týlu
neb snad neskrovnú kýlu
neb snad jmu dna lámá uši
neb jám snad čirvy v duši,
to vše mój mistr usdraví
i všie nemoci zbaví.

Mastičkář:

Rubíne, skóro-li mé masti budú?

Rubín:

Jednak³¹⁾, mistře, před tobú budú,
až jich z pytlíka dobudu.

Mastičkář:

Rubíne, južť je počal mazanec kvísti.
Rač mi masti sém mé vyčísti³²⁾!

(Pokračuje):

Kto chcete rady slyšeti,
můžete sém rádi hleděti!

Rubín:

Požehnaj mě, Boží synu i svatý Duše,
ať mne dáběl nepokúšie!

(Dále mluví):

Toto ti je, mistře, pírvá puška,
od téť se počíná vole jako hruška,
najpírvěť bude jako dýně
a potom bude jako skříně.

³¹⁾ Jednak — ihned

³²⁾ Vyčísti — vypočíst

145
 Toto je, mistře, puška druhá,
 od té zpleskajíú vole tuhá;
 coť ona pírva neduha zapudí,
 a tatoť více neduha zbudí.
 A toto ti jest puška třetie,
 pro tuť baby s skřietkem³³⁾ k čertu vzletie.
 Toto ti je, mistře, puška čtvrtá,
 tať pohříchu jako nebožezem virtá.
 A u pátěj měl jsem tři svírčky
 a pól čtverta komára;
 tu je snědla onano baba stará.
 Tatoť ti jest, mistře, mast z Babyloně;
 v niejť je taká drahá vuoně,
 ktož jje kúpí, tako tvirdie,
 pójde od nie pzdě a pirdě.
 A toto ti jest mast tak drahá,
 žeť jje nejma Viedně ani Praha.
 Činila ju paní mladá,
 vše z komárového sádlá,
 pzdin³⁴⁾ k niej málo přičinila,
 aby birzo nezvětřela.
 Tuť mi všickni najlépe chválé.
 Pompku³⁵⁾ jje tam k sobě dále,
 ať jje každý nepokúšie;
 tať jedno k milosti³⁶⁾ slušie!
 A tatoť, mistře, najlépe vonie;
 znamenaj, co je do nie!
 Bych jje komu v zuby podal,
 že bych to vám viděti dal,
 vsdy by sě dřéve zatočil,
 než by jednú nohú kročil.
 A tuto mast činil mnich v chyšcě
 mnich sedě na jěptišcě.
 Ktož jje z vás okusí koli,
 vstane jmu³⁷⁾ jako pól žebračie holi.
 A to jest mast nade vsě masti,
 ale nenieť jje v tétoť vlasti.
 Tlukúť jju žáci na školném prazě
 leč³⁸⁾ bud v teple, leč na mrazě.

33) S skřietkom — jako skříték
 pomknúti — postrěti 34) Pzdina, srv. poz. 17 a 20
 — bud... bud... 35) Jmu — jemu, mu
 36) Milost — láska 37) Jmu — jemu, mu
 38) Leč... leč...

180
 Ale nemóz-ti jje žvátí³⁹⁾,
 jedno oblú⁴⁰⁾ v život cpátí.
 Ale to z vás každá věz,
 žeť pěkně léčí bez peněz.
 Pakli nepěkná přide s dary,
 téjť laeniej dadie páry⁴¹⁾,
 bud od čirta, bud od chlapa,
 i posledniej dadie kvapa⁴²⁾.
 A pakli je v kteréj nemoci,
 kažte jje přijiti na tři noci,
 budeť sdráva jako ryba,
 neb tú mastiú nebyvá chyba.
 A jiných mastí jmaš dosti,
 prodávajž jě, až někto stepe tvě kosti. — Silete!

(K Pustrpalkovi):

185
 Birzo masti natluc dosti,
 po čas budem mieti hosti!
 Dřéves mi jje byl dal málo,
 až sě jje mnohým nedostalo.
 Přikydniž mi jje sém více,
 ať nečakajú stojce!
 190
 Jiných, mistře, pušek jmaš piln krám
 a z těch učiníš, co chceš sám.
 (Rubin běží hned mezi lid.)

Mastičkář:

Rubine! Rubine!

(Dále praví):

195
 Hý⁴³⁾, Rubine, žeť vran⁴⁴⁾ oka nevykline,
 že mój tih cny pro tě hynie!
 200
 Rubine, móžeš prudkým, zlým, nevěrným synem
 že kdy tebe volajiu, a ty nechceš ke mně přijiti?
 býti,

Rubín:

205
 É, žádny mistře, nemluv mi na hanbu mnoho,
 neb sem nedostojen slova toho.
 Neb kdež jáz stojiu neb chozu⁴⁵⁾,
 tuť vsedy tvú čest ploziu⁴⁶⁾.
 210

39) Žvátí — žvýkati 40) Oblú, oblo — vcelku 41) Dadie lacniej páry, dadie kvapa —
 usi z hantýrky, pravděpodobný význam: vyženou, vyhodí (ji t. j. nehezkou ženu) 42) Hýj
 — hlo, sem 43) Vran — havran (Že ti havran oči nevyklove!) 44) Choza — chodím
 45) Vsedy tvú čest ploziu (= dělám ti) — Vždy ti sloužím ke cti

Mastičkář:

Rubíne, mój věrný slúho,
tuto býti nemožem dlúho.
Nechce k náma i jeden kupec přijíti,
juž musivě odsud přič jíti.

Rubín:

Ě, žádný mistrě, rač vesel býti,
chce k náma dobrý kupec přijíti.
Vizuf⁴⁷⁾ ondeno dobrého druha syna,
a u něho jest veliká lysina.
Bude náma zaplácena tohoto postu vyzina,
jež lepší bude než s veliky noci kozina⁴⁸⁾.

Mastičkář:

Slyšal sem, Rubíne, zvěstě,
že jsú sde tři panie u městě,*
a tyť, Rubíne, dobrých mastí ptajú.
A zdať ty mne, Rubíne, neznajú?
Zdáť mi sě, ežť⁴⁹⁾ ondeno stojie,
ežť sě o nich lidí brojic⁵⁰⁾.
Doběhni tam, Rubíne, k nim
a cěstu ukaž ke mně jim!

Rubín (k Mariím):

Dobrojtro vám, krásné panie!
Vy tepirv jdete zejspanie
a nesúce hlavy jako lanie?
Slyšal jsem, že drahých mastí ptáte!
Hm jich u mého mistra plin kram jmáte. — Silete!

První Marie (ihned zpívá):

Omnipotens pater altissime⁵¹⁾,
angelorum rector mitissime,
quid faciemus nos miserime?
Heu, quantus est noster dolor!

(Potom říká):

Hospodine všemohúci,
anjelský králu žádúci!

240

I co je nám sobě sdiěti,
že nemožem tebe viděti?

Druhá Marie (zpívá):

Amisimus enim solacium,
Ihesum Christum, Marie filium.
Ipse erat nostra redempcio.
Heu, quantus est noster dolor!

245

(Potom říká):

Ztratily smy mistra svého,
Jesu Krista nebeského.
Ztratily smy svú útěchu,
ješto nám Židie odjěchu⁵²⁾,
Jesu Krista laskavého,
přitele ovšem věrného,
jenž jest tírěpěl za vše za ny
na svém těle lútné⁵³⁾ rány.

4b

Třetí Marie (zpívá):

Sed eamus unguentum emere,
cum quo bene possumus ungere
corpus Domini sacratum.

255

(Potom říká):

Jako sě ověčky rozběhují,
kdyžto pastušky nejmajú,
takéž my bez mistra svého,
Jesu Krista nebeského,
ješto nás často utěšoval
a mnoho nemocných usdravoval.

260

Mastičkář (zpívá):

Huc propius flentes accedite,
hoc unguentum si vultis emere,
cum quo bene potestis ungere
corpus Domini sacratum.

265

Marie (zpívají, obráceny k mastičkáři):

Dic tu nobis, mercator iuvenis,
hoc unguentum si tu venderis,
dic precium, quod tibi dabimus.

270

Mastičkář:

Sěmo blížie přistúpíte
a u mne masti kúpite!

⁴⁷⁾ Vizuf — vidímé

⁴⁸⁾ Kozina — kozi maso, vyzina — vyzí maso ⁴⁹⁾ Ežť — že ⁵⁰⁾ Líudě sě o nich brojic — lidé se okolo nich hemží ⁵¹⁾ Scéna tři Marií je latinsko-česká; české verše, přidružené k latinským, jsou překladem, někdy ovšem volným, latinských, které bezprostředně předcházejí: verše 238-241 překládají latinu veršů 234-237, verš 246-253 rozvádějí obsah veršů 242-245, verše 254-256 obsahují rozhodnutí nakoupit masti, verše 270-271 stručně shrnují latinské verše 263-266, verše 267-269 jsou dotazem k mastičkáři po mautech a ceně — *) aně v městě místo rukopisného u městě (Rojšáně)

(K Rubínovi):

Vstaň, Rubíne, volaj na ně!
Viz umírcě bez pomeškání,
témto paniem na pokušení
a mým mastem na pochválení.

275

(Přichází Abraham a nese s Rubínem svého syna.)

Abraham:

Bych mohl zvědětí od mistra Severína,
by mi mohl uléčiti mého syna,
chtěl bych jemu <dáti> tři hříby a pól síra.

(Jde k mastičkáři):

Vítaj, mistře ený a slovutný!
Jáz sem přišel k tobě smutný,
hořem sám nečuju⁵⁴⁾ sebe!
Protož snažně prošiu tebe,
by ráčil mému synu z mirtvých kázati vstáti.
Chtěl bych mnoho zlata dáti.

Pohynulo nebožátko!

Předivné biše⁵⁵⁾ děfátko!

...bielý chléb jedieše,
a o ržném nerodieše⁵⁶⁾.

A když na kampna⁵⁷⁾ vsedieše,

tehdy vidieše,

co se prostříd jistby dějieše.

Také dobrú vášniu jmějieše:

když pivo uzřieše,

na vodu oka neprodřieše⁵⁸⁾.

290

Mastičkář:

Abrahame, to já tobě chcu říci,

že já tvého syna uléciu,

ač mi dáš tři hřivny zlata

a k tomu svú deč Meču.

295

Abraham:

Mistře, to ti vše rád dám,

cos potřeboval sám.

300

Mastičkář:

Pomáhaj mi, Boží synu,
ať jáz u méj*) pravdě nehynu!

Ve jmě božie jáz tě mažiu,
jiužť chytrostí vstáti kážiu!

I co ty ležíš, Izáku,
čině otcu žalost takú?

Vstaň, daj chválu Hospodinu,
svaté Mařie, jejie synu!

305

(Po těchto slovech mu líjí kvasnice na zadnici.)

Izák (vstáváje):

Avech, auvech, avech, ach!

Kak to, mistře, dosti spach,

avšak jako z mirtvých vstach,

k tomu se bezmál neosrach⁵⁹⁾.

Děkuju tobě, mistře, z toho,

ež mi učinil cti přieliš mnoho.

Jiní mistři po svém právu

maží svými mastmi hlavu,

ale tys mi, mistře, dobře zhodil⁶⁰⁾,

ež mi všichnu řit mastiú obhl. — Silete!

315

Mastičkář (k Marím):

Milé panie, sém vítajte,

co vem třeba, toho ptajte!

Slyšal sem, ež dobrých mastí ptáte.

Teď jich u mne pln krám jmáte!

320

(Pokračuje):

Letos, den svaté Mařie,

přinesl sem tuto mast z zámořie.

Nynie, u Veliký pátek,

přinesl sem tuto mast z Benátek.

Tať má mast velikú moc,

žeť usdravuje všelků nemoc.

Jest-li v uonomno kútě která stará baba

a jest na jejie břise kóžě slába,

jakž se túto masti pomáže,

tak sobě třetí den zvoniti káže.

Licíte-li se, panie, rády,

túto mastiú pomážete líčka i brady,

tať se mast k tomu dobrě hodí,

ale dušit velmi škodí.

330

335

⁵⁴⁾ Nečuju — nečítám ⁵⁵⁾ Biše, imperfektum — byl ⁵⁶⁾ O ržném nerodieše — o žitný (chléb) nerodil ⁵⁷⁾ Kampna — kampa ⁵⁸⁾ Na vodu oka neprodřieše — po vodě se (smi) neohlížel — *) ať v méj mlsto rukopisného u méj (Kysánek)

⁵⁹⁾ Spach, vstach, neosrach se, aoristy I. os. jed. č. — spal jsem, vstal jsem atd. ⁶⁰⁾ Zho-
dití — vyhověti

Tri Marie:

Milý mistře, my se mladým lidem slíbení nežádáme,
proto také masti nehledáme,
kromě náš smutek veliký zjevujem tobě,
že náš Jesus Kristus pohřben v hrobě.
Proto bychom chtěly umazati jeho tělo,
aby se tím šlechetnějie jmělo.
Máš-li mast s myrrú a s tymiánem,
s kadidlem a s balsánem, dobrý družce⁶¹⁾, tu prodaj nem⁶²⁾!

340

Mastičkár:

Zajisté, panie, když u mne té masti ptáte,
teď jje u mne velikú pušku jmáte.
Letos, den svatého Jana,
činil sem tuto mast z myrry a z tymiána.
Přičinil sem k tomu rozličného koření,
v němž jest silné božie stvoření.
Jest-li které mirtvé tělo,
že je dláho v hrobě hřbělo⁶³⁾,
bude-li tú mastiú mazáno,
tíem bude šlechetnějie zachováno.

345

350

Marie:

Milý mistře, rač nem to zjěviti,
zač nem jest tu mast (jmieti neb) přijieti.

355

Mastičkár:

Zajisté, panie! Když sem jiným lidem takú mast
prodával,

6*

360

Žena mastičkářova:

I kam, milý muži, hádáš,
že se mladým nevěstkám slíbení žádáš,
že takú mast za dvě hřivně zlata vykládáš?
I co pášeš sám nad sobú
i nade mnú, chudú ženú?
Proto ty lkáš chudobú
a já také, hubená, s tobú!
Nebo je to mé vše úsilé,
a já sem vydala na něj své obilé.

365

370

A to jie neponesú ty panie
dřieve, než mi hřivny tři zlata dadie.

Mastičkár:

Mnohé ženy ten obyčej jmajú,
kdy se zapiú, tehdy bajú⁶⁴⁾.

375

Takěž tato biednicě nešvarná
mluví vešdy slova prázná!
Zapivši se, mluvíš mnoho,
a jiuž zlym uživeš toho⁶⁵⁾!
Nebo eo ty jmáš do toho,
že mě opravuješ velmi mnoho?

380

Radil bych, aby přestala,
mně s pokojem býti dala!
Pakli toho nepřestaneš,
snad ode mne s pláčem vstaneš!
Náhle opravěj svú přěslicu⁶⁶⁾,
nebt dám pěstiú po tvém lícu!

385

Žena mastičkářova:

To-li je mé k hodóm nové rúcho,
že mě tepeš za mé ucho?
Pro mé dobré dávné děnie
dáváš mi poličky za oděnie.
Pro mú vešdy dobrú radu
zbiš mi hlavu jako hadu.
A to se jiuž chcu s tobú (rozdělití nebo) rozlúčiti,
tě všem čertóm poručiti.

390

Pustrpalk:

Vítajte, vy panie drahné!
Vy jste mladým žáčkóm viděti hodné.

6*

395

Rubín:

Pustrpalku, mohl by mluviti tíšě,
až by se obořily chýšě⁶⁷⁾.

Pustrpalk:

Rubíne, by ty můj rod znal,
snad by na mě lépe tbal.

Rubín:

Pustrpalku, dáš-li mi svůj rod znáti,
chcu já na tě lépe tbatí.

400

⁶¹⁾ *Ženy bajú* (od bajati, báti) — žvani, mluví bajky ⁶⁵⁾ *Zlajm toho uživeš* — zakusíš z toho zláho, budeš pykáti ⁶⁶⁾ *Náhle opravěj svú přěslicu!* — rychle se starěj o svou přěslicu ⁶⁷⁾ Pustrpalku, mohl bys mluvit tak tíšě, až by se bořily domky

⁶²⁾ *Družce*, 5. p. od druh — příteli ⁶³⁾ *Nem* — nám, *srv. v. 27 vem* — vám ⁶⁴⁾ *(Tělo)* *hřbělo* — bylo pohřbeno

Pustrupalk:

Rubíně, chceš-li o mém rodě slyšeti,
to tobě cheu pověděti:
Má strice oba⁶⁸⁾,
Soba i také Koba,
prodáváta hříby, hlívy⁶⁹⁾
i také hlušicě, slívy.
Často chvostičtě prodáváta,
protoť velikú čest jmáta.

405

Rubín:

I což ty, žebráče chudý,
tkajě sě sudy i onudy⁷⁰⁾,
pravíš mi o svéj rodině?
Jáz tobě lepší povědě
to, ješto tobě vědě!
Má teta Vavřena
byla v stodole zavřena
s jedním imichem komendorem
blíz pod jeho dvorem.
A má strýna Hodava
často kysělicu⁷¹⁾ prodává.
Dřiveť jest krúpy dřela,
protoť jest velikú čest jměla.
Fi, kde bych sě stavil⁷²⁾,
bych tobě veš svůj rod vypravil!
Tebe bych všie cti zbavil
a sebe bych za jednu planú hnlicu nepopravil⁷³⁾.
Náhle přestaň, nevolaj mnoho,
nebo zlým uživeš toho!
Přestaň, nebo tě převrácu,
žily, kosti tiemto kyjem v tobě zmlácu! — Silete.

420

425

Mastičkář:

Oné panie, na to vy ničs netbajte!

430

<*Mastičkář:*>

1

Viz, bychom něco utěžili⁷⁴⁾
a svých peněz přisporučili.

Rubín:

Mistře, chceš-li, ať bych slůžil,
abych toho dobrým užil,
přěj mi nějakého panošě,
aby nosil po mně košě.

5

Mastičkář:

Tohoť chci rád přieti.
Dobuť sobě, kterého můžeš mieti,
bychom od něho neměli strastí,
by nám nepokradl našich mastí.

10

Rubín:

Jest-li tu který otrok⁷⁵⁾,
rychlý, brzký jako klopot,
ješto by chtěl věrně slůžiti,
chtěl bych jej prhy nakrmiti⁷⁶⁾.

15

Pustrupalk:

Teď, pane, já k tobě běžím
a svůj peniez s věrú težím.
Umíem krásni a svoditi,
do školy krásné panie voditi.
Hodímť já sě dobře tobě!
Prošit, přijmi mě spieše k sobě!

20

Rubín:

Vítaj, milé pachole!
Za je tobě bratr Popele?
Podoben si k němu, to věz,
neb máš jistý kozí palcieť⁷⁷⁾.
A podobens k němu keici,
ale jsi okružlú, osličí líci.
Chceš-li se mnú trh scietí⁷⁸⁾,
pověz, co chceš ode mne vzietí?
Budeš po mně posteli mésti
a v téjto mošně pušky <nésti>.

30

⁶⁸⁾ Má strice oba, duňl. — moji oba strýcové ⁶⁹⁾ Hlíva — houba; hlušicě druh sliv
⁷⁰⁾ Tkáti se — toulati se, pobudovati ⁷¹⁾ Kysělic, kyseló — zelná polévka z kvasu
⁷²⁾ Kdo bych se zastavil... ⁷³⁾ A nebo bych ani o plnou hmličku nezlepšil...

⁷⁴⁾ Utěžit — vytežit, vydělat ⁷⁵⁾ Otrok — sluha ⁷⁶⁾ Nakrmiti prhy — nakrmit chlebem
okrubovým ⁷⁷⁾ Palcieť — úces, brađa ⁷⁸⁾ Scietí (viz i verš 32) — vykonat, vymlít

Pověz mi, kak ti dějí,
ať tuto s tebú ihned sdějí.

Pustrpalk:

Pane, mně dějí Pustrpalk!
Jáť sem velmi veliký šalk⁷⁹⁾.
Chceš mi odplatu dáti,
chciť slůžiti, že mi nebudeš děkovati.

Rubín:

Pustrpalku, dámt hacný⁸⁰⁾ pás
a dvě onuci ode mne más
a k tomu blehu jednookú,
tiem zaplaci službu tvú.

Pustrpalk:

Toť učiním, pane, pro té
a přídaj mi někaké kotě!

Rubín:

Sěď, Pustrpalku, u mého pána,
střěha jeho a jeho kráma,
a vezmi tento koš k sobě,
až se vráci opěť k tobě!

(K mastičkáři):

Milý mistře, odpust mě vynítí⁸¹⁾,
a věru ihned chci přijíti,
aneb již nemohu státi,
ano mi se chce velmi sráti.

Mastičkář:

Třeba-liť k ěřitu jíti,
protoť já budu pivo píti.

Anďelě (zpívají: Silete):

Milčtel! Poslůch<aj>te!

Mastičkář:

Rubíne! Ruběně!

Rubín:

Co kážeš, mistře huběně?

Mastičkář:

I kdes tam byl tak dlůho,
kurvy synu, a ne slůho?

Rubín:

Věru, mistře, lidé jdíechu
a velmi na mě hlediechu,
protoť musich počekati,
nemoha se okakati.

60

Žid (necht říká, zpívá: Chiri):

Chiri, chiri, achamaři!
Vítaj, mistře veliký,
lékaři velmi daleký!

65

Mohl-li by to učiniti,
mé děťátko oživiti?

Tři hřivny zlata jmám,
ty od něho tobě dám.

Pohynulo nebožátko,
a bieše dobré děťátko!

70

Když biely chléb uzříeše,
ihned režný povrzíeše⁸²⁾.

Mastičkář:

Chciť to, žide, učiniti,
žeť je mohu oživiti.

(Volá Rubína):

Rubíne! Rubíne!

Rubíne, panosě můj!

75

Rubín:

Teď sem, mistře, slůha tvój!

Mastičkář:

Rubíne, vo pis tu kvest?

Rubín:

Teď sem, mistře, polib mě v pezď!

Mastičkář:

Milý brachu, kde se tkáš,
o svém pánu i hovna netbáš!
Budeš ty žebrákem vskóřěš⁸³⁾,
ačť se nestane ješče hůře!

80

Rubín:

Milý pane, že tak mnoho skřekáš
a svým na mě žvadlem⁸⁴⁾ bekáš!

85

⁷⁹⁾ Šalk — šalka, darebá ⁸⁰⁾ Hacný, odvozeno od háčě — nohavice, spodní kalhoty
⁸¹⁾ Odpust mě vynítí — dovol mně odejít

⁸²⁾ Povrzíeše, 3. os. jedn. imperfekta — odhazoval (režný chléb, jakmile uztlel bílý)
⁸³⁾ Vskóřěš — brzo ⁸⁴⁾ Bekáš na mě svým žvadlem — Mokáš na mne svou hubou

Velikým se pánem zdáš,
však proto i hovna nemáš!

Mastíčkář:

Toť jest i v knihách psáno
i od starých dávnó slycháno:
Ač co s bláznem umluvíš,
ale neprávě rozdělíš! —
Rubiene, kde je tvój Pustrpalek?

3*

Rubín:

Nevěděš), pane, kde je z kurvy šalek.

(Volá):

Pustrpalk! Postrpalk!
Pustrpalku, vo pistu?

Pustrpalk:

Teď dru starú babu za pizdu.

Rubín:

Ach, Postrpalku, co pro tě ztraciš!)
Již tobě tvé služby ukráci!

Pustrpalk:

Ba, milý Rubiene, čím se sdáš,
že na mně toliko skřekáš?
Známyš) tě, kteréhoš rodu,
všaks biřicov syn z Českého Brodu!
Mně se nemóžěš vrovnatí,
ač mne chceš právě znamenatiš).
Méjt mateři dějí Havlicě,
tať je v Pražě všěch mnichov svódnicě.

A má bratry oba,
Šebek a také Koba,
tať se v Pražě v rohoži tkátaš)
a potom cti dosti máta.

Rubín:

By ty můj rod lépe znal,
dobrý by mi pokoj dal.
Co se chlubiš, chlapyši,
aneb tě túto paličí tkýšiš?)!

115

Pravíš mi o svém rodě,
a já to tak dobře vědě!
Má tetka Jilka
a druhá Milka,
těť se po světu tkáta,
avšak po Pražě všěchny mnichy znáta.
A má sestra Běta
a druhá Květa
podolkyť raky lovie.
Ktož tam býval, tent' lép povie.
Proto mlč, nemůdré tele,
ať tebe můj kyj nezmele!

Pustrpalk:

Rubiene, milý pane můj,
jáť sem věrný slúha tvój.
Pustřva ten hněv s obú stranú,
slúžva lépe svému pánuš!)

130

Rubín:

Tako, milý Pustrpalku,
neučini nad tobú jednoho kvaltuš).
Sědvě a natlucvě mastí!
Jednakš) budú hosté z daleké vlasti.
(Zpívá píseň):

135

„Straka na stracě přeletěla řeku,
maso bez kostí provrtělo dievku,
okolo turnejě, hoho,
i vraziš) se mezi nohy to mnoho!“

Pustrpalk:

Ba, mistře, kak tato mast dobrě vonie
a jako samé hovno konie.

140

Rubín:

Mistře, již sem túto mast tlúkl dostí,
až mě bolejí mé všě kosti.

Mastíčkář:

Rubiene, sém mi postav mastí,
jednak přídú kupci z daleké vlasti.

3*

85) Nevědě — nevím (srv. pozn. 7) 86) Ztraci, 1. os. jedn. od ztratiti — ztratím; podob. ukráci od ukrátiti 87) Známy — známe 88) Ať mne chceš právě znamenati — jestliže mě chceš spravedlivě oceniti 89) Věta duálová: Moji oba bratři..., ti se potloukají v Praze 90) Tkýšiš, 1. os. jedn. od tkýsati — dotknu se, uhodím; srv. pozn. 86.

91) Pustřva, slúžval, 2. os. rozkaz. duál — pustřme, slúžme! Podob. sedvě a natlucvě, verš 133. 92) Kvalt — násilí 93) Jednak — hned, brzo 94) Neslušný popověk veršů 135 — 138 mluví o pohlavním aktu: „maso bez kostí provrtělo dievku“; vrazi se je rozkaz. zpř. 95) — vraz se! nebo avrist — vrazilo se

Jednak, mistře, budú,
až jich z této krásně dobudu.

(Dále vykládá):

Prav to každý druh druhu,
že k rozličnému neduhu,
k rúpóm, k nehtu, k rozličnej pakosti⁹⁵⁾
mohú spomoci tuto masti! (Vykládá:)

Totož jest mast prvá, drahá,
nemáť jie Viedeň ani Praha.

Kteráž mužě žena jmá,
ješto v noci nevstává,
kup u nás masti této,
budeš mieti lepší dvě to!

Když svému muži málo pomazeš,
kdy chceš, kokrhati⁹⁶⁾ jmu kážeš.
Totož jest mast druhá,
v této masti stará vstuhá.
Měť sem s tú masti mnoho práce
a vtlúkl sem v ni staré háčě⁹⁷⁾.

Přičinich v ni kobylého mozku
a také přiložích prašivú kóžku.

Toté mast velmi čistá!

Nenit líživá, ale jistá.

Přihl sem k niej myšieho tuka,

Pustrpalek v ni prděl tluka.

A tať mast tu moc má:

kteráž ji baba právě zná,
když jie sobě k zubóm dobude,
hned i s masti u všech črtóv bude.

Totož jest mast z Mišně!

Kúpil sem ji za tři bielé višně.

Dělánat je z sčinomat⁹⁸⁾,

Pustrpalek ji dělal chodě srat.

Těť masti nemóž nic býti rovno,
takt je drahá, nestojíť za psie hovno.

Totož jest mast čtvrtá,

ješto ženy mezi nohy vrtá.

⁹⁵⁾ Pakost — neduh

⁹⁶⁾ Kokrhati, mluví-li se o muži, je výrazem staroč. slangu, jehož význam vysvitlo jasně, připomenome-li, že stč. kokot (kohout) = mužský pohlavní úd

⁹⁷⁾ Háčě, viz pozn. 80. ⁹⁸⁾ Sčinomata je slovo rozpustilo utvořené, asi podle analogie k „aromatá“, ze základu „sčina“ — moč

A toť jest mast té noci,
kteráť sě jí pomaže ve dne neb v noci,
dřiev než spadne prvá rosa,
zroste jie břich výše nosa.

Tatož jest mast z Náchoda,
vónit má jako z imichového záchoda.
K zimnici a k rúpóm velmi moena,
k hluchotě a k slepotě velmi zpomocna.
Jakž by jie kto prvý u nás kúpil,
hned by jej črt do pekla i s masti zlúpil.

Tato jest mast z Dobrušky!
Kúpil sem ji za tři plané hrušky.
Kteráž panna pomaže své pušky⁹⁹⁾,
zrostú jie v řadřiech kuželatě hrušky.

Pustrpalk:

195 Co chváliš masti listivé
a mluvě řeči líživé? . . .

⁹⁹⁾ Puška — prsa, důlek krění.

POZNÁMKY TEXTOVÉ

Musejní Mastičkář je zapsán na šesti listech formátu 16 × 12,5 cm a je v rukopisném oddělení Národ. musea v Praze (sign. I. A. c. 55). Dochovaný text pochází asi z poloviny XIV. stol. (Gebauer označuje dobu vzniku přesněji jako druhou čtvrtinu nebo druhou třetinu XIV. stol.) a je opisem starší předlohy. Pravopis památky je zčásti primitivní (srov. na př. označování *s, z, š, ž* ostrým *ř*), zčásti sřežkovy. Písař užívá i několika nejbožnějších zkratek. Starší dobu vzniku Mastičkáře, než je dochovaný zápis, dosvědčují nejen povaha opisu nějaké předlohy (srov. písařské omylly), ale především jazyk. Až na malé výjimky zůstává tu nepřehlasované *u* a také *ó* je dosud nezměněno v *uo*. S velkou přesností zachycuje zápis stav *jotace* v té době; odchylky, které se objevují v označování *jotace* u *č*, týkají se především souhlásek *j* a *n* (srov. poznámky k v. 72, 167, 188, 218, 350 a j.). Místy je text těžko čitelný pro rasury a opravy původního znění zápisu; příznačné je na př. upravování nepřehlasovaného *iu* na *i* vyškrabáním *u*, podobně je odstraňován průvodní vokál *i* u slabického *r* nebo *h* u *th*, označujícího *t* a *č*. — Některé verše mají červonou iniciálou (v. 3, 27, 35, 116, 221, 229, 238, 246, 257, 270, 295, 319, 361, 402), začáteční písmena veršů přetřezena červenou svíslou čarou. K v. 27 — 34 máme zapsánu i metodu (přepis u Zd. Nejedlého, Dějiny předhusitského zpěvu, Praha 1904, str. 211).

Kriticky vydal musejní text po prvé J. Gebauer s podrobným rozбором jazykových a literárně historických poznámkami ve stati Staročeský Mastičkář a páně Šemberovy múntky proti jeho přesnosti (LF 7, 1880, 90 — 121; dále zkracuji G). Novou kritickou edici — rovněž v paleografickém přepisu — připravil J. Máchal v knize Staročeské skladby dramatické původu liturgického (Rozpravy České akademie, Praha 1908; dále zkracuji M), kdo navázal na edici Gebauerovu a mohl použít i některých připomínek k ní, vyšlých

mercator bis clamet dicens — 205 nevěrným synem H, V, K, O] newyerny finem rkp, G uvažoval o písarské chybě místo původního nevěrným sluhů; nevěrný, synem Hr — 204 toho rkp (pro rým) — 229 před tím Rubinus dicit ad personas — 230 zepsání O, K] zeyřpany rkp, G vykládá z původního zepsání; zeispanie H, ze ispanie V, zej spátie Hr — 234 před tím Statim prima Maria cantet — 238 před tím Prima dicit ricium. — 240 anjelský] angefsky rkp — 242 před tím Secunda Maria cantet — 246 před tím Deinde dicit ricium (podobně před 257) — 252 za všě za ny] za ny za wye rkp, přehozené slovo je v rkp označeno — 254 před tím Tercia Maria cantet — 260 před nebeského je částečně škrtnuto slovo lafkaueho — 263 před tím Mercator cantet — 267 před tím Contra mercatorem Marie cantet — 272 před tím Item mercator dicit ad Rubinum — 276 před tím Deinde Abraham procedit portans filium eum Rubino. Qui dicit sic — 278 za jemu doplnuje O, Hr dáti — 279 před tím Item veniens ante mercatorem dicit — 287 před biely je nečitelné místo, G doplňuje podle V slovo Ano — 290 za viděse jsou v rkp připsána (asi omylem) po- čáteční slova dalšího verše czo [jye — 295 před tím Mercator dicit ad eum; chcu náci rkp, H, V, K, Hr] řeci chcu O — 299 před tím Abraham dicit ad mercatorem — 301 synu] [jny rkp — 305 ležis] lezy rkp; za tím škrtnuto yjja — 308 za tím Quo finito fundunt ei faces super culturam. Ipse vero Yssak surgens dicit ricium. — 319 před tím Mercator ad Marias dicit ricium. — 320 celý verš je dodatečně připsán týž písarem na konci stránky — 323 před tím Iterum mercator dicit — 337 před tím Marie dicit — 355 před tím Maria dicit — 361 před tím Vxor mercatoris dicit contra eum ricium. — 383 ode mne] ode mne rkp s nadepsaným t nad d — 384 svú] [w rkp — 386 před tím Uxor clamat; jej] gyo rkp — 388 dávné děntej] dyenye dawne přehozené slovo je v rkp označeno — 394 před tím Pustrpalk dicit ricium. — 398 před tím Pustrpalk dicit — 400 před tím Rubinus ad eum — 402 před tím Pustrpalk dicit — 407 slivy] [lwy rkp — 430 kyjem] kygyem rkp — 431 první slovo je těžko čitelné.

Rukopis Mastičkáře Drkolenského je uložen v knihovně kláštera hornorakonského města Drkolná. Tam objevil tento text A. Patera v r. 1887 spolu se zlomky jiných her — známých dnes pod tituly her o veselé Magdaleně, o vzkršení Páně a o nanobovstoupení Páně — přilepeny na desce rukopisu Summy viciorum et virtutum. České zlomky jsou napsány na osmi dochovaných stranách. Patera nálež popsal a vydal pod titulem Drkolenského zbytky staročeských her dramatických ze XIV. stol. (ČCM 63, 1889, str. 122—139). Vznik dochovaného opisu her položil do let 1365—1385; spojuje se v něm pravopis primitivní se středověkým, kvantita označována není. Písař užíval i obvyklých zkrátek; zvláště námi značkami označoval jednotlivé promluvy (na př. před v. 3, 7, 11, 15, 21, 33, 41, 43), ovšem ne zcela důsledně, značka ruky se objevuje u v. 96 a 135. Jazykem se dochovaný zápis hlásí do poloviny XIV. stol., jak svědčí na př. provedená přehláška u v. i nebo zvláště procesus ziráty jotace. Grafický usus písarův v označování jotace je v přepisu respektován, na výjimky upozorňují poznámky. V textu je poměrně hodně písarských chyb, které jsou částečně už v rukopisu opravovány. Pro vydání drkolenského zlomku nebyl nám dostupný rukopis, bylo možno vyjít pouze ze dvou kritických edic, přiměřených paleograficky přepis a povšechný popis rukopisu, totiž uvedené první edice Paterovy (dále označované zkratkou P) a novější vydání v příponě nové už publikaci J. Máchala Staročeské skladby dramatické původu liturgického (dále M). Tyto edice byly základem novějších vydání, spojitelých oba zápisy mastičkářské sešny, vydání Krčmova, Oberpfalceva a Hrabáková, k nimž přihlížíme pouze v podobných případech jako u zlomku museijního. — Latinské poznámky provázející text jsou v tomto zápisu stručné, většinou zaznamenávají jen jména jednajících osob (Medicus, Rubinus, Pustrpalk, Judeus), a to ještě často pouhou zkratkou. Proto tyto případy v poznámkách zvláště nevypočítáváme. Místa doplněná pro porušení dochovaného textu uvádíme ve špičkových závorkách (<); jde-li o doplnění jednotlivých písmen, upozorňujeme na to pouze v poznámkách textu.

z pera A. Pater (ČCM 63, 1889, 122; dále P). Zároveň bylo i několik vydání populárních. Před kritickými edicemi vydal památku r. 1823 V. Hanka (Starobylá skládání V, 198—219; dále H) a znovu vyšla r. 1845 ve Výchově z literatury české I (str. 65—82; dále V). O kritická zkoumání textu mohla se už opřít čtenářská vydání nová: Fr. Krčmý (v souboru knížek Hyperionu, č. 6, Praha 1920; dále K), Fr. Oberpfalceva (Nejstarší české hry divadelní, str. 85—106, Praha 1941; dále O) a J. Hrabáka (Staročeské drama, str. 15—29, Praha 1950; dále Hr). — Vydání v této publikaci vychází z museijního rukopisu a z výsledků obou kritických edic; k ostatním vydáním přihlíží pouze při interpretaci závažných míst, neuvádí však podrobnosti týkající se odchylek v transkripci nebo nedopatření v nich. Doplnky porušených míst jsou v textu označovány špičatými závorkami (<), ostatní úpravy jsou zachyceny v poznámkovém aparátu. Tam je také uváděno původní latinské znění poznámek a příjisků, které označují volně do češtiny. Text je zpracován podle obvyklých v tomto vydání jsou převážně volně do češtiny. Text je zpracován podle obvyklých zásad přepisu, zachycuje všechny zvláštnosti rukopisu i kolísání (na př. nepřehlasované u a ú, průvodní vokály i a e u slabikotvorného r a l); na řídké odchylky od rukopisu upozorňují následující poznámky. (V případech některých českých slov původním pravopisem neuvádíme diakritická znaménka nad i a y, totiž tečky a čárky, neboť nemají zvláštní platnost v pravopisném systému památky.) Ve v. 356 a 392 jsme dali do (<) přepady, kde se opravuje první slovo následujícím.

Verš: 1 před tím Rubinus accurens dicit ricium. — 3 před tím Mercator — 5 pravé jmé děj[í] dreyu prawe gmye přehozené slovo je v rkp označeno — 7 před tím Rubinus dicit (podobně před 21, 82, 100, 108, 207, 215, 396, 410) — 9 před tím Mercator dicit ricium. (podobně před 270) — 15 před tím Mercator dicit (podobně před 91, 96, 104, 128, 131, 203, 211, 221, 301, 345, 357, 372, 431) — 17 všdy] W[dy] (shodně písarovo označování š a ž umožňuje přepisovat též vždy; tak u K, O, vsdy H, V) — 20 M se domnívá, že masti bylo na konci verše a rýmovalo se s předcházejícím vyklásti (= mlčeti), ale má zde význam širší, neboť označuje je připsáno na všech místech druhou rukou (= mlčeti), ale má zde význam širší, neboť označuje zvažaná místa ve vývoji sešny — 27 před tím Deinde cantet cancionem eum Pustrpalko sic. — 35 před tím Rubinus dicit ricium. — 48 rožeč] konec slova je v rkp nečitelný — 49—55 místo je asi porušeno; vedle Gebauerových dohadů u edice srov. J. Truhláře ČCM 1891, 34, pozn. 29 a K. I. Čermého, Naše věda IV, 1921, 22 a 23 — 53 u Polaniech] upalanieh rkp — 64 scén] [ycozyen rkp — 69 pomaže sě] pomaže, že Ryšánek [jye m. že) — 72 za tím Quo finito currit inter homines; jej] gyo rkp — 73 před tím Mercator, non respondit Rubinus. — 74 před tím Secundo clamet — 75 před tím Ipse respondeat — 76 před tím Ipse iterum mercator clamet dicens — 77 před tím Ipse respondeat — 78 před tím Mercator iterum bis clamet — 79 před tím doplněno Rubinus — 80 před tím Mercator ad eum dicit — 82 počal] poča rkp — 83 pdiet] prydyty rkp — 84 před tím Idem — 89 před tím Mercator clamet bis dicens — 90 před tím Tercio clamet; za tím Ipse non respondet. Secundo dicit. Ipse respondeat ut prius — 91 za tím Ut prius — 92 před tím Ipse respondeat dicens — 100 mus] mufy rkp; zlobi] zloby H, V — 100 n. srov. v. 503—505 ve staročes. Alexandriidě (vyd. V. Vázný, Praha 1947; zlomek svatoritký): Zloba zlym se vždy obrátí, dobré se dobrým vždy oplati, a ktož zle mieni, ten vždy strati — 101 žeť P, M] že H, V, G, místo je v rkp těžko čitelné; obrátí G, M podle V — 112 před tím Mercator clamet ter. — 113 před tím Ipse veniens respondeat dicens — 114 před tím Mercator ad eum — 116 před tím Rubinus respondeat — 123 kly] kly rkp — 129 před tím Ipse dicit. (podobně před 133) — 135 před tím Rubinus — 137 před tím Item dicit. — 146 S skietken H, Hr] [erzyetkem rkp, skietkem V, K, O — 148 pohřchu P, M] pohřechu G, slovo je těžko čitelné — 155 k verš je připsáno druhou rukou a pyrdye a fer. ... — 157 střed verše je nečitelný, ve vydáních je doplněno podle podobných míst v druhém zlomku i jině — 167 je] gyo rkp — 172 v chyšed] vychyze rkp (pisař. chyba) — 188 je] gyo rkp — 194 před tím Rubinus ad Pustrpalcem — 201 za tím Statim currat inter populum. Hoc dicit